

YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİ İÇİN HAZIRLANAN DERS KİTAPLARININ KİP VE ZAMAN AÇISINDAN İNCELENMESİ: YENİ İSTANBUL ULUSLARARASI ÖĞRENCİLER İÇİN TÜRKÇE DERS KİTABI ÖRNEĞİ

EXAMINATION OF TEXTBOOKS PREPARED FOR TEACHING TURKISH TO FOREIGNERS IN TERMS OF MOOD AND TENSE: THE EXAMPLE OF “YENİ İSTANBUL ULUSLARARASI ÖĞRENCİLER İÇİN TÜRKÇE DERS KİTABI”

Hakan SARITİKEN¹

Öz

Yabancılara Türkçe öğretiminde önemli bir unsur olan dil bilgisi yapıları, doğru, tutarlı bir biçimde ve yabancılara Türkçe öğretim ilkeleri çerçevesinde öğretilmeyi gerekli kılmaktadır. Yabancılar için hazırlanan ders kitapları incelendiğinde, dil bilgisinde önemli bir başlık olan *kip ve zaman* yapıları ile alanyazında yer alan dilbilgisi kaynakları arasında çeşitli açılardan farklılıklar olduğu görülmektedir. Bu nedenle bu çalışmanın amacı, Yabancılara Türkçe öğretimi için hazırlanan *Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe Ders Kitabı*'nda kip ve zamanların, Türkçe dil bilgisi ve yabancılara Türkçe öğretimi ilkeleri açısından incelenmesi olarak belirlenmiştir. Bu Türkçe öğretim setinden 5 farklı ders kitabı incelenerek kip ve zaman yapıları tespit edilmiş, bu yapılar; işleniş biçimleri, kip, zaman, kişi ekleri açısından alanyazında yer alan dil bilgisi kaynaklarıyla karşılaştırılmıştır. İncelenen kitaplarda kip ve zaman yapılarının kullanımı ile alanyazındaki dil bilgisi kaynakları arasında çeşitli farklılıkların olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca yabancılara Türkçe öğretimi ilkeleri açısından da bir değerlendirme yapılmaya çalışılmış, tespit edilen sonuçlardan yola çıkarak bazı öneriler ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Dil Bilgisi Öğretimi, Fiil Çekimleri, Kip ve Zaman, Yabancılara Türkçe Öğretimi.

Abstract

Grammar structures, which are an important element in teaching Turkish to foreigners, need to be taught correctly, consistently and within the framework of the principles of teaching Turkish to foreigners. When the textbooks prepared for foreigners are analysed, it is seen that there are various differences between modal and tense structures, which are important topics in grammar, and the grammar resources in the literature. Consequently, the aim of this study is to analyse tenses and modals in Yeni İstanbul Turkish Textbook for International Students prepared for teaching Turkish to foreigners in terms of Turkish grammar and principles of teaching Turkish to foreigners. By analysing 5 different textbooks from this Turkish teaching set, modal and tense structures were determined and these structures were compared with the grammar sources in the literature in terms of the way they were processed, modal, tense and person affixes. It has been determined that there are various differences between the use of modal and tense structures in the books examined and the grammar resources in the literature. In addition, an evaluation was tried to be made in terms of the principles of teaching Turkish to foreigners and some suggestions were put forward based on the results.

Keywords: Grammar Teaching, Verb Conjugation, Tense and Modality, Teaching Turkish to Foreigners.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Düzce Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, hakansaritiken@duzce.edu.tr, Orcid: 0000-0002-0805-7330

GİRİŞ

İnsanlık tarihi boyunca yaşanan tüm toplumsal gelişmeler, toplumları oluşturan insanı doğrudan etkileyerek insanın da yaşam biçimini bu gelişmelere uygun biçimde değiştirmesini zorunlu kılmıştır. Sosyal yapı, ekonomi, kültür, teknoloji ve daha birçok konuda yaşanan gelişimlerle birlikte toplumların yapıları değiştiği gibi insanın ihtiyaçları da değişmiştir. Savaş, kuraklık, eğitim, ekonomi gibi birçok sebeple doğduğu yerden göç ederek başka ülkelerde yaşamaya başlayan insanlar, bulunduğu ülkeye ait dilleri öğrenmeyi bir ihtiyaç gibi görmeye başladılar. Ev sahibi olan ülkeler de bir kültür aktarım aracı olan dillerini bir arada yaşamak zorunda oldukları yabancılara öğretmenin gerekliliğini fark ederek dil öğretimi ile ilgili yöntem ve teknikler geliştirme çabasına girdiler. Dil ve kültürün birbiriyle ilişkili kavramlar olduğunu düşündüğümüzde dilin aynı zamanda kuşaklar arasında kültür alışverişini sağlayan bir köprü olduğu söylenebilir (Odabaşı, 2006). Bu yönüyle dil, bir millete ait maddi ve manevi varlıkların bütününe oluşturan kültürü taşıyan en temel yapıdır. Dil öğretimi bu yönüyle aslında bir millete ait kültürel bilgi transferidir. Türkiye açısından bakıldığında bir ders ortamında ve bir program dahilinde yabancılara Türkçe öğreten en yaygın kurumun TÖMER olduğunu görmekteyiz. Bu merkezler Türkçe öğretmekle beraber çeşitli sebeplerle Türkiye'ye gelen yabancı öğrencilere Türk kültürü ve yaşayışı hakkında bilgi vermektedir (Özgeriş, 2017).

Yabancılara Türkçe öğretimi sırasında ortak bir çerçeve çizilememiş olması farklı uygulama, planlama ve ders kitaplarını beraberinde getirmiştir. Farklı yayın evleri tarafından hazırlanan ders kitaplarında ilke, yöntem, teknik ve dil bilgisi açısından birçok farkın olduğu bilinmektedir. Yabancılara Türkçe öğretiminde dört temel beceri ile tümleşik olarak verilmesi gereken dil bilgisi yapılarının, dilin sisteminin anlaşılması açısından dil öğretimindeki yeri oldukça önemlidir. Bu açıdan dil bilgisi öğretimine ait konuların, yabancılara Türkçe öğretimi ders kitaplarında alana ait temel ilke ve yöntemler göz önüne alınarak hazırlanması gerekmektedir. Dil bilgisinin temel konuları arasında yer alan kip ve zaman konusunun yabancılara Türkçe öğretimi kitaplarında hangi yöntemlerle işlendiği ve kullanılan terimlerin dil bilimsel karşılıkları oldukça önemlidir. Alanyazında yabancılara Türkçe öğretimi için hazırlanan kitapları dil bilgisi öğretimi açısından inceleyen birçok çalışma olduğunu görmekteyiz (Şimşek, 2016; Göçen, 2020; Korkmaz, 2014; Avcı, Y. ve Küçük, 2017; Demir, 2014; Ökten ve Pirim, 2018; Doğru, 2021; Kayasandık, 2018). Bu çalışmalarda yabancılara Türkçe öğretimi için hazırlanan kitaplardaki fiil çekimleri, kip ve zaman yapıları çeşitli açılardan incelenerek eksiklikler ortaya konulmaya çalışılmıştır. Yabancılar için hazırlanan ders kitaplarında kip ve zaman yapıları dil bilgisi kuralları açısından incelendiğinde, kip ve zaman adlandırmaları ve tanımlamaları açısından bazı hatalı bilgilerin olduğu, yapıların birbirine karıştığı, işlenen yapıların örneklendirmesinde eksikler olduğu görülmüştür. Yabancılara Türkçe öğretimi için en son hazırlanan kitaplar arasında olması ve güncel olması nedeniyle de incelenmek üzere *Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe Ders Kitabı* tercih edilmiştir. Bu nedenle bu çalışmanın amacı, yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan *Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe Ders Kitabı*'ndaki kip ve zamanların, Türkçe dil bilgisi ve yabancılara Türkçe öğretimi ilkeleri açısından incelenmesi olarak belirlenmiştir.

YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİ

Günümüzde dünyanın birçok yerinde Türkçe öğrenmek isteyenlerin sayısının arttığını görmekteyiz. Üç yüz milyondan fazla konuşanı olan Türkçenin, resmî diller sıralamasına bakıldığında dünya dilleri arasında beşinci sırada, ana dil sıralamasında üçüncü sırada olduğunu görmekteyiz (Güzel ve Barın, 2013:11). Yabancılara Türkçe öğretiminin yeni olmadığını on birinci yüzyılda kaleme alınan Divânu Lugâti't-Türk'e bakarak rahatlıkla

söyleyebiliriz. Araplara Türkçe öğretmek amacıyla Kaşgarlı Mahmut tarafından 1072 yılında kaleme alınan eserinin yabancılara Türkçe öğretimi açısından Türkçenin ilk kaynağı olduğu söylenebilir (Ercilasun, 2003: 49). Harezmi Türkçesi döneminde Zemahşeri'nin Mukaddimetü'l-Edeb adlı eseri, Çağatay sahasında Ali Şir Nevâyî'nin Muhakemetü'l-Lugateyn adlı eseri bu alanda kaleme alınmış önemli eserlerdir. Codex Cumanicus, Kitabü Bulgati'l-Müştak Fi Lugâti't-Türk ve'l-Kıfçak, Kitâb-ı Mecmû-i Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mongolî, EI-Kavaninü'l-Külliyeye Li Zabtî'l- Lügati't- Türkiyye, Et- Tuhfetü'z-Zekiyye Fi'l-lugâti't- Türkiyye, Kitabü'l-İdrâk Li-lisânü'l- Etrak gibi eserler ise Kıpçak Türkçesi döneminde yabancılara Türkçe öğretmeyi amaçlayan eserlerdendir. Eski Anadolu Türkçesi döneminde ise Hilyetü'l-İnsân ve Heybetü'l-Lisân adlı eser bu alandaki ilk eserdir. Günümüze gelindiğinde ise Türkçeyi en iyi şekilde öğretmeyi amaçlayan Ankara Üniversitesi Türkçe Öğretim Merkezi'nin (TÖMER), 1984'te kurulmasıyla yabancılara Türkçe öğretiminin sistemli bir biçimde başlamış olduğunu görüyoruz (Bayraktar, 2003).

Yabancılara Türkçe öğretiminde yapılan çeşitli çalışmalar neticesinde temel ilkeler ve genel ilkeler olmak üzere bazı ilkeler belirlendiğini görmekteyiz. Bu çalışmada, temel ilkeler olarak belirlenen; *Dil Öğretiminin Planlanması, Dört Temel Beceriye Dikkate Alma, Basitten Karmaşığa, Somuttan Soyuta Gitme, Bir Seferde Tek Yapıyı Sunma, Verilen Bilgi ve Örneklerin Hayata Uygunluğu* ile genel ilkeler olarak belirlenen; *Kullanılan Dilin Öğretilmesi, Öğrencinin Öğreneceği Kadar Bilgi Verilmesi, Yöntemin Belirlenmesi* (Barın, 2004) ilkeleri dikkate alınarak incelenen kitapta yer alan kip ve zaman yapıları değerlendirilmeye çalışılmıştır.

FİİL ÇEKİMİ

Kişi Ekleri

Fiillere şekil ve zaman eklerinden sonra gelerek, fiildeki olay ve kılışı, bir şekil ve zaman kalıbında kişilere bağlayan eklerdir (Korkmaz 2014:518). Bir başka ifadeyle Şahıs ekleri, çekimli fiillerde hareketi yapan veya kişinin kendisini ifade eden eklerdir (Ergin 1997: 2828). Türkiye Türkçesinde kişi ekleri; *Zamir kökenli şahıs ekleri, iyelik kökenli şahıs ekleri, emir ekleri* olmak üzere üç gruba ayrılmaktadır:

Zamir Kökenli Kişi Ekleri: Öğrenilen geçmiş zaman, şimdiki zaman, geniş zaman, gelecek zaman, gereklilik ve istek kipi çekimlerinde kullanılan bu ekler şahıs zamirlerinin zamanla ekleşmesi sonucu oluşmuş kişi ekleridir. Bu ekler: 1. Tekil kişi; *-Im/ -Um*, 2. Tekil kişi; *-sIn/ -sUn*, 3. Tekil kişi; *eksiz*; Çokluk 1. kişi; *-Iz/ -Uz*, Çokluk 2. Kişi; *-sInIz/ -sUnUz*, Çokluk 3. Kişi; *-lAr* biçimdedir (Korkmaz, 2014: 571).

İyelik Kökenli Kişi Ekleri: Aslında birer iyelik eki olup zamanla fiil çekimlerinde kişi ekleri için de kullanılmaya başlayan eklerdir. Bu ekler: 1. Tekil kişi; *-m*, 2. Tekil kişi; *-n*, 3. Tekil kişi; *eksiz*; Çokluk 1. kişi; *-k*, Çokluk 2. Kişi; *-nIz/ -nUz*, Çokluk 3. Kişi; *-lAr* biçimdedir (Korkmaz 2014: 571).

Emir Kipindeki Kişi Ekleri: Emir kipinde, kip ekleri ile kişi ekleri iç içedir. Fiil kök ve gövdelerine getirilen emir kipi ekleri aynı zamanda kişileri de karşılamaktadır. Her kişi için ayrı bir emir eki kullanılmaktadır. 3. Kişi çokluk çekimi 3. kişi teklik çekimine *-lAr* çokluk ekinin getirilmesi ile yapılmaktadır (Korkmaz, 2009: 572).

Şekil ve Zaman Ekleri

Şekil ve zaman ekleri, fiil kök veya gövdesinin karşıladığı hareketi şekle ve zamana bağlar. Şekil ve zaman eklerinin bazıları yalnız şekil, bazıları ise hem şekil hem zaman ifade

ederler. Nesnelere hareketleri; ortaya çıkan veya çıkacak olan hareket ve ortaya çıkması tasarlanan hareket olarak iki çeşittir. Bunlardan ilkinde bildirme, ikincisine ise tasarlama kipleri adı verilir (Ergin 1997: 288-289).

Alanyazında yapılan taramalara göre Yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarında ve yardımcı kitaplarda yer alan kip ve zaman yapılarını, alanyazında yer alan Türkçe dil bilgisi kitaplarındaki kip ve zaman yapılarıyla karşılaştıran yeteri düzeyde çalışmanın olmadığı görülmektedir. Bu çalışma bu alandaki çalışma boşluğunu doldurmak amacıyla desenlenmiştir.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, Yabancılara Türkçe öğretimi için hazırlanan Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler için Ders Kitabı ve Çalışma Kitabı'nda kip ve zamanları, Türkçe dil bilgisi ve yabancılara Türkçe öğretimi ilkeleri açısından incelemektir.

Yabancılara Türkçe öğretimi için hazırlanan ders kitaplarındaki kip ve zaman yapıları ile Türkçe dil bilgisi kitaplarında verilen kip ve zaman yapıları arasında farklılıklar var mıdır?

Yabancılara Türkçe öğretimi için hazırlanan ders kitaplarındaki kip ve zaman yapılarının işlenişi yabancılara Türkçe öğretimi ilkeleri ile uyumlu mudur?

Yöntem

Bu bölümde araştırmanın modeli, incelenen doküman, verilerin toplanması, verilerin analizi ve yorumlanması ile ilgili bilgi verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan *Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe Ders Kitabı*'ndaki fiil çekimleri içerisinde kip ve zamanı, Türkçe dil bilgisi ve yabancılara Türkçe öğretimi ilkeleri açısından değerlendirmeyi amaçlayan bu çalışma nitel şekilde desenlenmiş, nitel tarama modeli bir araştırma özelliği taşımaktadır. "Tarama modellerinde amaçların ifade edilişi genellikle soru cümleleri ile olur. Bunlar; "Ne idi? Nedir? Ne ile ilgilidir? Nelerden oluşmaktadır?" gibi sorulardır (Karasar, 2014). Araştırmada doküman inceleme yöntemi kullanılmıştır. "Doküman inceleme yöntemi, araştırmanın veri setini oluşturan birincil veya ikincil kaynak olarak nitelendirilen çeşitli dokümanların elde edilmesi, gözden geçirilmesi, sorgulanması ve analizi olarak tanımlanabilir" (Özkan, 2021: 63).

İncelenen Doküman

Yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan *Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe Ders Kitabı*, A1, A2, B1, B2, C1 düzeylerinde beş ders kitabı ve beş çalışma kitabından oluşmaktadır. Kitaplar kendi içinde farklı başlıklarla ünitelere ayrılmış, ünitelerse kendi içinde içeriğe göre sınıflandırılmıştır. Bu çalışmada, Yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan *Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe Ders Kitabı*, kip ve zaman yapıları açısından incelenmiştir. Bu bağlamda A1, A2, B1, B2, C1 düzeyinde 5 farklı ders kitabı incelemeye dahil edilmiştir.

A1 ders kitabı, 136 sayfadan oluşmakta olup 6 üniteden meydana gelmektedir. Kip zaman yapılarından; *şimdiki zaman kipi* 3. ünite; *Belirli geçmiş zaman kipi* 5. ünite yer almaktadır.

A2 ders kitabı, 128 sayfadan oluşmakta olup 6 üniteden meydana gelmektedir. *Emir kip* ve *İstek kipi* 1. ünite; *Belirli geçmiş zaman kipi* 2. ünite; *Gelecek zaman kipi* 3. ünite; *Belirsiz geçmiş zaman kipi* 4. ünite yer almaktadır.

B1 ders kitabı, 140 sayfan ibaret olup 6 ünite içermektedir. *Şimdiki zamanın hikâyesi* 1. ünite; *Gereklilik kipi* 3. ünite; *Gereklilik kipinin hikâyesi* 4. ünite; *Dilek kipi ve Dilek kipinin hikâyesi* 5. ünite; *Şart kipi ve Şart kipinin hikâyesi* 6. ünite yer almaktadır.

B2 ders kitabı, 148 sayfadan olup ve 6 üniteden meydana gelmektedir. Bu kitapta doğrudan kip ve zaman konularına yer verilmemiştir.

C1 ders kitabı, 156 sayfa ve 6 üniteden meydana gelmektedir. *Şimdiki zamanın hikâyesi*, *Geniş zamanın hikâyesi*, *Gelecek zamanın hikâyesi* ve *Öğrenilen geçmiş zamanın hikâyesi* 1. ünite; *Şimdiki zamanın rivayeti*, *Geniş zamanın rivayeti*, *Gelecek zamanın rivayeti*, *Öğrenilen geçmiş zamanın rivayeti*, *Gereklilik kipinin rivayeti* ve *Dilek-şart kipinin rivayeti* 2. ünite; *Birleşik zamanlar* 3. ünite; *Çift olumsuzluk* 4. ünite yer almaktadır.

Verilerin Toplanması

Yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan *Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe Ders Kitabı*'nın A1, A2, B1, B2, C1 düzeyinde hazırlanan 5 ders kitabı ve 5 çalışma kitabından oluşmaktadır. Çalışma kitaplarında konu anlatımlarına yer verilmemiş ve bu 5 çalışma kitabı yalnız konuların pekiştirilmesine yönelik etkinliklerden oluşmaktadır. Bu nedenle çalışmaya sadece konu anlatımı içeren ders kitapları dahil edilmiştir. 5 ders kitabı, kip ve zaman açısından incelenmiş ve sadece kip ve zaman konularını içeren hususlar tespit edilerek çalışmaya dâhil edilmiştir. Konuların çalışmaya dâhil edilmesi ve hariç tutulmasında Türkçe dil bilgisi kitapları esas alınmış ayrıca Türkçe dil bilgisi alanında 2 uzman görüşüne başvurularak kriterlere son şekli verilmiştir. Bu bağlamda çalışmada toplanan veriler, 5 ders kitabında, 24 başlık altında verilen kip ve zaman yapılarından elde edilmiştir.

Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Bu çalışma, Yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan *Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe Ders Kitabı*'ni kip ve zaman açısından incelemeyi amaçlayan nitel bir çalışma özelliği taşımaktadır. Buna uygun olarak verilerin analizinde doküman analizi tekniği kullanılmıştır. Doküman analizi, yazılı malzemenin toplanıp incelenmesidir (Sönmez ve Alacapınar, 2013). Türkiye Türkçesi dil bilgisi alanında yazılmış kitaplarda yer alan tanım ve açıklamalar ölçüt olarak alınmıştır. *Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe Ders Kitabı*'nda kip ve zamanların işlendiği kitap ve üniteler tespit edilerek bu ünitelerde yer alan kip ve zaman konusu ile ilgili tanım, açıklama ve örnekler tespit edilmiştir. Kip ve zamanlara ait belirlenen bu tanım, açıklama ve örnekler, ölçüt olarak alınan dil bilgisi kitaplarında verilen tanım ve açıklamalar açısından değerlendirilmeye çalışılmıştır. Kip ve zamanlar, *Bildirme Kipleri*, *Dilek Tasarlama Kipleri* ve *Birleşik Zamanlar* ana başlıkları altında gruplandırılmıştır. *Belirli geçmiş zaman*, "*Görülen geçmiş zaman*" başlığı altında; *Belirsiz geçmiş zaman*, "*Öğrenilen / Duyulan geçmiş zaman*" başlığı altında verilmiştir. *Dilek kipi ve Şart kipi*, Tasarlama Kipi ana grubunda "*Dilek-Şart kipi*" başlığı altında verilmiştir. *Dilek Kipinin hikâyesi* ve *Şart kipinin hikâyesi*, "*Şart kipinin hikâyesi*" başlığı altında; *Dilek şart kipinin rivayeti*, "*Şart kipinin Rivayeti*" başlığı altında verilmiştir.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Buradan itibaren *Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe Ders Kitabı*'nda yer alan kipler, *bildirme kipleri*, *tasarlama kipleri* ve *birleşik zamanlar* başlığı altında verilmiştir. Kip ve zaman yapıları ile ilgili başlıklar belirlenirken ilgili Türkçe dil bilgisi kaynakları esas alınmış yine aynı kaynaklardan yola çıkılarak bu yapıların tanımları yapılmış ve özelliklerine değinilmiştir. *Bildirme kipleri*, *tasarlama kipleri* ve *birleşik zaman* yapılarının *Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe Ders Kitabı*'nda yer alan tanımları,

kullanım biçimleri verilerek kitaplarda verilen örnek cümlelerin bazılarında yer verilmiştir. Ders kitaplarında yer alan bilgilere yer verilirken; *kitabın düzeyi, ünite, bölüm* (A2- 4. ÜNİTE- 4A) biçiminde bir başlık oluşturmuştur.

1. BİLDİRME KİPLERİ

Şimdiki Zaman

Fiilin gösterdiği oluş ve kılışın içinde bulunulan zamanda başladığını, sürmekte olduğunu gösteren kiptir ve Türkiye Türkçesinde *-(I)yor, -mAktA, -mAdA* ekleri ile karşlanır (Korkmaz 2014:548). Şimdiki zamanı karşılayan *-mAktA* ile birlikte *-mAdA* ekleri de kullanılmakta bu durum kesinlikle başlamış bir eylemi ifade etmektedir (Karaağaç, 2012: 363). Şimdiki zaman bazen bir işin sürekliliğini ifade eden geniş zaman ve gelecek zaman durumlarını da anlatabilir (Hengirmen, 1998).

A1- 3. ÜNİTE- A

Şimdiki zaman “Bu zaman, tamamlanmamış, yapılmakta olan işleri anlatmak için kullanılır.” “Bu zaman, bazen yakın gelecekte yapılacak bir işi anlatmak için de kullanılır.” “Bu zaman bazen geniş zaman yerine de kullanılır.” ifadeleriyle tanımlanmıştır. Şimdiki zamanda, fiilin ünlü ve ünsüz harfle bitmesi durumunda alacağı ekler ve *-yor* ekinin etkisiyle ortaya çıkan daralma bir tablo biçiminde sunulmuştur (s. 52). Ayrıca şimdiki zamanın; olumlu, olumsuz, olumlu soru ve olumsuz soru biçimlerinin kişilere göre çekimleri yine tablo biçiminde verilmiştir (s. 52). Ünlü daralması ve ünsüz yumuşaması örnekleri de birer tablo halinde verilmiştir (s. 52). Verilen cümle örneklerinden bazıları şunlardır: “Ben her gün kitap okuyorum.”; Sen her gün kahvaltı ediyor musun? Songül ve Berna sinemaya gelmiyorlar mı?”

Şimdiki zaman çekimi, sınırlı ve sürmekte olan bir zamanı (Banguoğlu, 2015: 464) başka bir ifadeyle devam eden bir oluş ve kılışı (Kokmaz, 2014: 548) anlatmaktadır. İncelenen kitapta ise şimdiki zamanın “tamamlanmamış işleri” anlatmak için kullanıldığı ifade edilmiştir.

Eylem kökleri *a, e* sesleriyle bitiyorsa *y* ünsüzünün etkisiyle bu sesler *ı, i, u, ü* seslerine dönüşür (Hengirmen, 1998). İncelenen kitapta bu dönüşümün tablo halinde verildiği görülmektedir.

Görülen Geçmiş Zaman Kipi

Ekleri; *-dI /- tI* biçimde olan bu kip, fiildeki oluş ve kılışın söylendiği andan ya da içinde bulunulan zamandan daha önceki bir zamanda, bitmiş olan bir zaman dilimini ifade eder (Korkmaz 2014: 527). Başka bir ifadeyle eylemin konuşma anından önce yapıldığı ve konuşanın eylemin yapılarak bittiği ve bunu kesin olarak bildiğini ifade eder (Ediskun, 1999: 175).

A1- 5. ÜNİTE- B

Belirli Geçmiş Zaman başlığı ile verilen kip, “Bu kip, yüklemın anlattığı işin, oluşun ya da hareketin sözün söylendiği zamandan önce yapıldığını ve bitirildiğini anlatır.” “Geçmiş zaman şu zarflarla kullanılabilir: dün, önceki gün, bugüne kadar, şimdiye kadar, geçen Cuma, geçen sene, on dakika önce, dört yıl önce, biraz önce...” Ayrıca belirli geçmiş zamanın; olumlu, olumsuz, olumlu soru ve olumsuz soru biçimlerinin kişilere göre çekimleri tablo biçiminde verilmiştir (s. 94). Ayrıca belirli geçmiş zamanın; olumlu, olumsuz, olumlu soru ve olumsuz soru biçimlerinin kişilere göre çekimleri tablo biçiminde verilmiştir (s. 94). Bu kip

ile ilgili verilen bazı örnek cümleler şunlardır: “Geçen hafta Ankara’ya gittim.”; “Ben dün okula gitmedim.”

Görülen geçmiş zaman veya bilinen geçmiş zaman olarak adlandırılan bu kip, incelenen kitapta *Belirli geçmiş zaman* başlığıyla verilmiş. Bu kip, geçmişte yaşanmış ve bitmiş oluş veya kılışa, konuşan kişi ya tanık olmuştur veya konuşan kişinin kesin kanısına dayanmaktadır (Korkmaz, 2009: 584). *Görülen geçmiş zaman*, kesin olarak gerçekleşmiş bir zamanı ifade ettiği gibi konuşucunun bilgisinin olduğu bir eylemi anlatmaktadır (Karaağaç, 2012: 364). Başka bir ifadeyle söyleyenin görmesine veya kesin kanaatine dayanmaktadır (Banguoğlu, 2015: 458).

Bununla birlikte *görülen geçmiş zamanın*, aynı konu başlığıyla A2- 2. ÜNİTE- 2A bölümünde yeniden işlendiği tespit edilmiştir.

Öğrenilen / Duyulan Geçmiş Zaman

Fiilin söylendiği zamandan daha önce gerçekleştiğini fakat konuşanın bunu görmediğini, bilmediğini, başkasından duyduğunu, farkında olmadan yaptığını veya sonradan fark ettiğini ya da gördüğünü ifade eden bir şekil ve zamandır (Korkmaz 2014:540). Eylemin konuşma zamanından önce yapıldığını ifade eden bu kipte, konuşan eylemin yapıp bittiğini kesin olarak bilmediği gibi eylemi başkasından duyduğunu veya sonradan farkına vardığını bildirir (Ediskun, 1999).

A2- 4. ÜNİTE- 4A

Belirsiz geçmiş zaman başlığı ile verilen bu zaman “Belirsiz geçmiş zaman, başka kişiden duyulan, öğrenilen veya sonradan farkına varılan bir olayı anlatmak için kullanılır.” şeklinde tanımlanmıştır (s. 63). Duyulan geçmiş zamanın; olumlu, olumsuz, olumlu soru ve olumsuz soru biçimlerinin kişilere göre çekimleri tablo biçiminde verilmiş ve şu cümlelerle örneklendirilmiştir: “*Bahar şarkı yarışmasına katılmış.*.”; “*Köprüde kaza olmuş, kazada beş kişi yaralanmış.*.” (s. 63). Ayrıca isim cümlelerinde belirsiz geçmiş zamanın; olumlu, olumsuz, olumlu soru ve olumsuz soru biçimlerinin kişilere göre çekimleri de tablo biçiminde verilmiştir (s. 64). Örnek cümlelerin bazıları şunlardır: “*Gökçe eskiden çok tembel bir öğrenciymiş.*.”; “*Sınav yarın değilmiş, gelecek perşembeymiş.*.”

Tanıma bakıldığında, *duyulan geçmiş zaman* kipi, fiilin geçmişte gerçekleştiği fakat konuşanın bunu görmediği veya bilmediğini, başkasından duyduğunu, farkında olmadan yaptığını veya sonradan fark ettiğini ya da gördüğünü ifade eden bir şekil olduğunu görüyoruz (Korkmaz 2014:540). Geçmişte kesin olarak tamamlanmış bir zamanı ifade eden *duyulan geçmiş zamanda* eylemin sonradan öğrenilmesi veya bilinmesi söz konusudur (Karaağaç, 2012). İncelenen kitapta, bu kipi *Belirsiz geçmiş zaman* başlığıyla birleşik zamanlı fiillerde *öğrenilen geçmiş zaman* başlığıyla verildiğini görmekteyiz.

Gelecek Zaman

Henüz gerçekleşmemiş bir oluş ve kılışın gelecekteki bir zaman kesiminde mutlaka gerçekleşeceğini ifade eden bu kip -AcAk ekiyle karşılır. (Korkmaz 2009:623). Konuşulan zamandan sonraki bir zamanı anlatan (Banguoğlu, 2015: 465) bu kip, gerçekleşmemiş fakat Şu andan itibaren kesin bir biçimde gerçekleşecek bir yapma veya olma eylemini ifade eder (Karaağaç, 2012).

A2- 2. ÜNİTE- 3A

Gelecek zaman, “Bu zaman, gelecekte yapılacak işleri anlatmak için kullanılır.” şeklinde tanımlanmıştır (s. 47). Gelecek zamanın; olumlu, olumsuz, olumlu soru ve olumsuz soru biçimlerinin kişilere göre çekimleri tablo biçiminde verilmiştir (s. 47). Bazı örnek cümleler şunlardır: “Gelecek yıl ev alacağım.”; “Sen yarın okuldan sonra bizimle sinemaya gelecek misin?”

İncelenen kitapta gelecek zamanın anlaşılır bir şekilde tanımlandığı ve yerinde örneklerle pekiştirildiği görülmektedir.

Geniş Zaman

Geçmişten geleceğe uzanan geniş bir zaman kesimindeki oluş ve kılışları içine alır. Sürekli yapılan ve alışkanlık haline gelen veya her zamanı kapsayan ve genellik taşıyan oluş ve kılışları ifade eder. (Korkmaz 2014: 569). Genel yargılar, kanunlar, kurallar, hikmetler, vecizeler ve atasözleri bu kiple ifade edilir (Banguoğlu 2015:462). Bu zaman; *-r*, *-(I)r/ -(U)r* ve *-Ar* ekleriyle karşılanır.

A2- 5. ÜNİTE- 5A

“Alışkanlık durumunda ya da sık sık yapılan bir işi, genel ya da gerçeklikleri herkesçe kabul edilen durumları, bir şeyi yapmaya istekli ve hazır oluşu anlatmak için, bazen de gelecek zaman anlamında kullanılır.” tanımı yapılmıştır (s. 82). Geniş zamanın; olumlu, olumsuz, olumlu soru ve olumsuz soru biçimlerinin kişilere göre çekimleri tablo biçiminde verilmiştir (s. 83). Kitapta verilen bazı cümle örnekleri şunlardır: “Ben her zaman spor yaparım.”; “Güneş batıdan batar.”

Geniş zamanın, süreklilik, kalıcılık ve alışkanlık gibi durumları ifade ettiği (Karaağaç, 2012: 359) dikkate alındığında, incelenen kitapta, sık yapılan işleri, herkesçe kabul edilen durumları ifade etmesi tanımının *geniş zaman kipinin* anlamıyla uyduğu görülür. Yabacılar Türkçe öğretiminin *Bir seferde tek yapıyı sunma* (Barın, 2004) ilkesi dikkate alındığında, *geniş zaman* yapısı içerisinde *gelecek zaman* kipinin verilmesinin bu ilke ile örtüşmediği görülmektedir. Ayrıca *gelecek zaman* anlamı taşıyan örneklere de yer verilmediği tespit edilmiştir.

2. TASARLAMA KİPLERİ

Emir Kipi

Tasarlanmış olan eylemi emir biçiminde ifade eden kip ekidir. Türkiye Türkçesinde, sadece 3. Çokluk kişi eki, 2. Teklik kişi ekinin çokluk şekli olup diğer her şahıslar için ayrı bir emir eki kullanılmaktadır (Ergin, 1997: 304). Fiil kök veya gövdesine getirilen kip eki kişiyi de karşıladığı için ayrıca kişi ekleri getirilmez. Her kişi için ayrı bir emir eki bulunur ve 3. kişi çokluk çekimi, 3. kişi teklik çekimine *-Ar* eki getirilerek yapılır (Korkmaz, 2009: 665).

A2- 1. ÜNİTE- 1A

Emir kipi “Emir kipi; bir işin, oluşun, hareketin yapılmasını ya da yapılmamasını emretmek için kullanılır. Kişi kendine emredemeyeceği için, 1. Tekil(ben) ve 1. Çoğul (biz) kişilerinde emir kipi kullanılmaz.” şeklinde tanımlanmıştır. Ayrıca *emir kipinin*; olumlu, olumsuz, olumlu soru ve olumsuz soru biçimlerinin kişilere göre çekimleri tablo biçiminde verilmiştir(s.9). Şu cümlelerle örneklendirilmiştir: “Lütfen derste sessiz olun.”; “Ona asla inanma.”; Buraya park etmeyin.”: “Kolay gelsin.”

Banguoğlu, kipin anlamından dolayı mantıkî olarak 1. kişilerde emir çekiminin olmaması gerektiğini söylerken (Banguoğlu, 2015: 473), Hengirmen de emir kipinin Teklik 1.kişi ve Çokluk 1.kişi çekimlerinin olmadığını söyleyerek aynı görüşü desteklemektedir (Hengirmen, 1998:225). Ergin ve Korkmaz ise ekin Eski Türkçeden beri kullanıldığını ifade ederek Teklik 1. Kişi ekini $-(y)-AyIm$; Çokluk 1. kişi ekini $-(y)-Allm$ şeklinde vermektedir (Korkmaz, 2009: 670; Ergin, 1997: 305). Karaağaç (2012) da Tekil ve çoğul 1. kişi için aynı eklerin kullanımını verirken emir eklerinin başından beri eylemlerle kullanıldığını ifade etmiştir (Karaağaç, 2012: 371). İncelenen kitapta Banguoğlu ve Hengirmen'e ait görüşün benimsenerek *emir kipinin* çekiminde Tekil 1. kişi ($-(y)-AyIm$ ve Çoğul 1.kişi $-(y)-Allm$) eklerini verilmediği tespit edilmiştir. Fakat bu eklerin *istek kipi* başlığı altında verildiği görülmektedir. *İstek kipi* başlığında bu konuya ayrıca değinilecektir.

İstek Kipi

Bir işi veya hareketi istek biçiminde ifade eden bu kip, fiile istek, niyet ve arzu kavramlarını veren tasarlama kipidir. Türkiye Türkçesinde Eski ve Orta Türkçe dönemlerinde kullanılan $-gA$ ekinde ön ses olarak yer alan g -nin erimesiyle kullanılmaya başlayan $-A$ ekiyle çekimlenir. Ayrıca 1. Teklik ve 1. Çokluk kişi ekleri aynı zamanda, Eski Türkçede kullanılan $-(y)-Ayım$, $-(y)-Allm$ istek ekleri ile çekimlenir (Korkmaz 2014: 577).

A2- 1. ÜNİTE- 1A

İstek kip “Bir isteği, bir dileği anlatmak için kullanılır. İstek kipi genellikle 1. Tekil (ben) ve 1. Çoğul (biz) şahıslarda kullanılmaktadır.” biçimde tanımlanmıştır. Ayrıca istek kipinin; olumlu, olumsuz, olumlu soru ve olumsuz soru biçimlerinin kişilere göre çekimleri tablo biçiminde verilmiştir (s. 14). Örnek cümlelerin bazıları şunlardır: “Biraz daha çalışayım.”; “Yarın erken kalkalım.”; “Anne, bu akşam dışarı çıkayım mı?”

İstek kipi müstakil bir kip olmasına rağmen sadece 1. Tekil kişi eki olan $-(y)-AyIm$ ve çokluk 1. Kişi eki olan $-(y)-Allm$ şekillerinin çekimlerinin verildiği tespit edilmiştir. Aslında bu ekler *emir kipinin* 1. Teklik ve 1. Çokluk çekimi (Korkmaz, 2009:670) olmasıyla birlikte istek anlamı taşıdığı için bazen istek kipi ile de kullanılmaktadır. Ergin, bu eklerin, Eski Türkçeden beri kullanılan tam bir fiil çekim eki durumundaki (Ergin, 1997: 3004) *Emir kipi* 1. Kişi ekleri olarak bilindiğini ifade eder. *İstek kipi*, bir yaptırım gücüne sahip olmayışı yönüyle *emir kipinden* ayrıldığı (Boz, 2018:166) bu nedenle bu iki kipin farklı yapılar olduğu ifade edilebilir.

Gereklilik Kipi

Bir oluşun, kılışın veya tasarlanan bir eylemin yapılmasının gerekliliğini ifade eden kiptir (Korkmaz 2014: 613). Belirli bir zaman göstermeyen bu kip, istenilen veya tasarlanan eylemin yapılması gerekeceğini ifade eder (Ediskun, 1999: 182). Başka bir ifadeyle tasarlanan ve gerçekleşmesi gereken bir olaya işaret eder (Karaağaç, 2012:375). Türkçede sonradan ortaya çıkan ve yeni bir ek olan gereklilik ekinin bugün Türkiye Türkçesinde $-malı$, $-meli$ biçimine kullanıldığını görmekteyiz (Ergin, 1997: 313).

B1- 3. ÜNİTE- 3A

Gereklilik kipi “Gereklilik kipi, yapılması gerekli olan bir işi anlatmak için kullanılır.” (s. 50). Gereklilik kipinin; olumlu, olumsuz, olumlu soru ve olumsuz soru biçimlerinin kişilere göre çekimleri tablo biçiminde verilmiştir (s. 50). Ayrıca gereklilik kipinin en çok kullanıldığı durumlar ayrı bir başlık halinde şöyle verilmiştir: Yapılması zorunlu olan işi

anlatmak, “Ödevini yapmalısın” (s. 50); 2. Cümleye öneri anlamı katmak “Her gün süt içmelisin.” (s. 50); 3. Ol- yardımcı fiili ile cümleye tahmin anlamı katmak “Ali okula gelmedi. Hasta olmalı.” (s. 50).

İncelenen kitapta *gereklilik kipi* için çok sayıda örnek verilmiş olduğu görülmüştür. Öğrenene bağlam içerisinde dilin kullanımını göstermek ve kuralları sezdirebilmek önemli olması görüşü (Göçen & Okur, 2013) dikkate alındığında incelenen kitapta, *gereklilik kipi* - *mAll* ekinin hiç vurgulanamamış olduğu tespit edilmiştir.

Dilek- Şart Kipi

Türkiye Türkçesinde -sA ile biçiminde kullanılan bu kip, bir oluş veya kılışı bir şart ya da dileğe bağlayan tasarlama kipidir. Şart kipi diğer tasarlama kiplerinden farklı olarak bir yargı taşımaz. Bir temel cümle için yardımcı ögesi olarak kullanılan şart kipi bu cümle için zarfı durumundadır (Korkmaz 2014: 600). Aslında şart çekimi hiçbir dilde temel cümle kurmadığı gibi bir eylemin gerçekleşmesini için gerekli başka bir eylemi bildirdiği için hiçbir cümle şart çekimiyle bitmemektedir (Karaağaç, 2012). Türkiye Türkçesinde *dilek-şart kipi* -sA ile çekimlenen fiiller; dilek, istek ve niyet anlamları taşımaktadır. Bu nedenle *dilek-şart kipi* ; şart ve dilek (istek, niyet) gibi iki farklı biçimde çekime girdiğini görmekteyiz. Bu kip eğer *Şart* bildiriyorsa *dilek* anlamı ortadan kalkmaktadır. Bu kipin; *dilek-şart kipi*; *şart-dilek kipi*, *dilek şart kipi* veya sadece *şart kipi* biçiminde adlandırmalarının olduğunu görüyoruz (Korkmaz, 2009:677; Ediskun, 1999:184).

B1- 6. ÜNİTE- 6A

Şart kipi

“Şart kipi, işin yapılmasının bir koşula bağlı olduğunu anlatmak için kullanılır.” (s. 111). “*Fiil + zaman eki +(y) sA + kişi eki*”; “Ad/ sıfat + sA + sA kişi eki” biçimlerinde tanımlanmıştır. Örnek cümleler ise: “Müsait değilsen sonra arayayım.”; “Gelemeyeceksen bana haber ver.”

Dilek kipinin; olumlu, olumsuz, olumlu soru ve olumsuz soru biçimlerinin kişilere göre çekimleri verilmediği tespit edilmiştir.

B1. 5. ÜNİTE- 5A

Dilek Kipi

Fiil+ sA+ kişi eki biçiminde verilen *dilek kipi* aslında *şart kipinden* başka bir şey değildir. Bu kip şöyle tanımlanmıştır: “Bu kip, bir işin olması ya da yapılması dileğini aktarır. Yaygın olarak ‘keşke’ kelimesi ile beraber kullanılır. Bu formun soru şekli kişinin istediği veya istemediği bir şey hakkında karşısındakinin fikrini almak için kullanılır.” (s. 91). Dilek kipinin; olumlu, olumsuz, olumlu soru ve olumsuz soru biçimlerinin kişilere göre çekimleri tablo biçiminde verilmiştir (s. 91). Örnek cümlelerin bazıları şunlardır: “Keşke şimdi evde yatıp dinlensem.”; “Yarın hava güzel olsa da pikniğe gitsek”

İncelenen kitapta *Dilek-Şart kipi* ; *şart kipi* ve *dilek kipi* olarak iki başlık halinde verildiği görüyoruz. Şart çekimi temel cümle için yüklemi olması durumunda dilek anlamı taşımaktadır (Karaağaç, 2012). Gramer sınıflandırmalarına bakıldığında tasarlama kiplerinin, *şart*, *istek*, *gereklilik*, *emir* şeklinde verildiğini (Ergin, 1997: 289), *dilek-şart kipi* ise; *şart-dilek kipi*, *dilek şart kipi* veya sadece *şart kipi* biçiminde adlandırmalarının olduğunu görüyoruz (Korkmaz, 2009:677). *Dilek kipi*’nin müstakil bir başlık olduğu (Bozkurt, 2017) durumlarda şart eki -sA ile verildiğini *şart kipi için* ortak bir başlık olarak kullanıldığını görüyoruz. İncelediğimiz kitapta, *şart kipi* ve *dilek kipi* nin ayrı başlıklar olarak verildiği bu

başlıklar altında verilen örneklerin her ikisinin de *şart kipi* eki olan *-sA* ile yapıldığını yani *dilek kipi* ve *şart kipi* başlıkları altında verilen tanım ve örneklerin yapı olarak hiçbir farkının olmadığını sadece anlam olarak ayrıldığını tespit edilmiştir.

BİRLEŞİK ZAMANLAR

Birleşik zaman, yalın kipin üzerine ek eylem kipinin eklenmesiyle kurulur. Öykü, söylenti ve koşul kipleriyle yapılan birleşik zaman aslında iki yalın kipin üs tüste gelmesidir (Bozkurt, 2000:23). *Birleşik zaman*; *hikâye birleşik zaman*, *rivayet birleşik zaman* ve *şart birleşik zaman* olarak üç başlıkta incelenir (Ediskun, 1999:194).

Şimdiki Zamanın Hikâyesi

İçinde bulunulan zamanda devam etmekte olan bir oluş veya kılışı geçmişe aktarma anlamı taşıyan bu zaman, *-Iyor-i-di / -mAktA-i-di* ekleriyle karşılanır (Korkmaz, 2009: 739). Konuşanın geçmişte şahit olduğu şimdiki zamana ait bir eylemi, kesin olarak şimdi hikâye etmesi olarak da tanımlanabilecek bu zaman, şimdiki zamanın Teklik 3.kişisine bitişik yazıldığında *-du* biçiminde yazılır (Ediskun, 1999:195). Eylemin belirttiği iş ve olayın hikâye edilerek anlatıldığı *hikâye birleşik zaman* ile bildirme kiplerinin tümü çekime girdiği gibi şimdiki zaman da çekime girer (Hengirmen, 1998:229).

B1- 1. ÜNİTE- 1A

Şimdi zamanın hikâyesi, “Şimdiki zamanın hikâyesi, geçmişte olan ve bir süre devam eden olayları anlatmak için kullanılır. Ayrıca geçmişte gerçekleşmesi çok yakın olup gerçekleşmeyen olayların anlatımında kullanılır” (s. 14) biçiminde tanımlanmıştır. Şimdiki zamanın hikâyesi; olumlu, olumsuz, olumlu soru ve olumsuz soru biçimlerinin kişilere göre çekimleri tablo biçiminde verilmiştir (s. 14). Şu örneklerle yer verilmiştir: “Onunla aynı şirkette çalışmıyor muydun?”; “Önüne bak! Az kalsın düşüyordun.”

C1- 1. ÜNİTE- 1A

“Şimdiki zamanın hikâyesi, geçmişte devam eden eylemleri anlatmak için kullanılır. Bu kip aynı zamanda eskiden yapılan ama artık yapılmayan alışkanlıkları anlatmak için de kullanılır.” (s. 10). Şimdiki zamanın hikâyesi; olumlu, olumsuz, olumlu soru ve olumsuz soru biçimlerinin kişilere göre çekimleri burada yeniden tablo biçiminde verilmiştir (s. 10). Örnek verilen bazı cümleler şunlardır: “Çocukken bütün gün sokakta oynuyorduk.”; “Dikkat et! Neredeyse düşüyordun.”

Şimdi zamanın hikâyesi birleşik zaman çekim eki verilmemiştir. *-Iyor-i-di / -mAktA- i-di* ekinin verilmediği ayrıca yapıda yer alan ek-fiilin de belirtilmediği ayrıca kipin kişilere ait çekimlerinin tablo biçiminde verilmediği görülmüştür. *Şimdiki zamanın hikâyesi* birleşik zaman kipinin hem B1 hem C1 kitabında aynı başlıkla iki kez verildiği, C1 kitabında tanıma *eskiden yapılan ama artık yapılmayan alışkanlıkları anlatmak için de kullanılır* ifadesinin eklendiğini görüyoruz. İncelenen kitapta verilen örnekler ve kişi çekimleri aynı olmasına rağmen iki farklı kip çekimi gibi verildiği tespit edilmiştir.

Geniş Zamanın Hikâyesi

-r, -Ar, -Ir / -Ur ekleri ile yapılan, geçmişten geleceğe uzanan bir zaman diliminde gerçekleşeceği anlamı taşıyan bir oluş veya kılışı, geçmiş zamanda bildiren bir kiptir. *-rdI, -ArdI, -IrdI / -Urdu* ekleriyle yapılır (Korkmaz, 2019: 743). Bu kip bazen kılışın devam

etmediğini veya gerçekleşmediğini anlatmak için de kullanılmaktadır (Banguoğlu, 2015: 463).

C1- 1. ÜNİTE- 1A

Geniş zamanın hikâyesi, “Geçmişte her zaman yapılan ve süreklilik taşıyan işleri anlatmak için kullanılır. Geçmişte sürekli yapılan ama şimdi yapılmayan işleri, eylemleri, alışkanlıkları anlatmak için bu kip kullanılır.” (s. 10) tanımıyla verilmiştir. Geniş zamanın hikâyesi; olumlu, olumsuz, olumlu soru ve olumsuz soru biçimlerinin kişilere göre çekimleri tablo biçiminde verilmiştir (s. 10). Örnek cümlelerin bazıları şunlardır: “Selim gençliğinde pop müzik dinlerdi.”, “Sen buralara gelir miydin”. Kişi çekimleri tablo şeklinde verilmiş olsa da eklerin şekillerine ve ek-fiil yapısına değinilmediği tespit edilmiştir.

Gelecek Zamanın Hikâyesi

Konuşanın geçmişte gördüğü gelecek zaman ile ilgili bir eylemi, şimdi kesin bir biçimde hikâye etmesi ve anlatması durumunu ifade eden biçimdir (Ediskun, 1999:196). Gelecekte gerçekleşecek olan bir oluş veya kılışı, geçmişe aktararak bildiren bu kip, *-AcAktI* ekiyle yapılmaktadır (Korkmaz, 2009: 741). Başka bir ifadeyle *gelecek zaman* eki *-acak* alan çekimli eylemin sonuna *-dı* getirilerek yapılır ve *-acak* ünlü uyumuna uyarak *-ecek* biçiminde de kullanılır (Hengirmen, 1998: 232).

C1- 1. ÜNİTE- 1B

Gelecek zamanın hikâyesi, “Bu kip geçmişte yapılan ve gerçekleşmeyen veya gerçekleşmesi mümkün olmayan planların anlatımında kullanılır.” (s. 15) tanımıyla verilmiştir. Gelecek zamanın hikâyesi; olumlu, olumsuz, olumlu soru ve olumsuz soru biçimlerinin kişilere göre çekimleri tablo biçiminde verilmiştir (s. 15). Kitaptaki bazı örnekler şunlardır; “Dün alışverişe çıkacaktım ama vakit bulamadım.”; “Bu kadar yemeyecektin, bak şimdi miden bulanıyor.”

Eklerin şekillerine ve ek-fiil yapısına değinilmediği tespit edilmiştir.

Görülen Geçmiş Zamanın Hikâyesi

Konuşanın, geçmişte gördüğü *görülen geçmiş zaman* ile ilgili bir eylemi, şimdi hikâye etmesi veya anlatmasını ifade eden kiptir (Ediskun, 1999:196). Ek-fiil tümüyle ekleşerek görülen geçmiş zaman ile birleşir. *-DI* görülen geçmiş zaman ekleri üst üste gelirken araya bir kaynaştırma ünsüzü olan *y* girer (Bozkurt, 2004:93). İncelenen kitapta bu konu başlığının yer almadığı tespit edilmiştir.

Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikâyesi

Konuşanın, *öğrenilen geçmiş zaman* ile ilgili bir eylemi, şimdi kesin bir biçimde hikâye etmesi veya anlatmasını ifade eden kiptir (Ediskun, 1999:197). Genellikle bir vurgulama ve pekiştirme anlatan bu kip, görülen geçmiş zamanın öyküsüne göre daha yakın bir zamanı anlatır. Öğrenilen geçmiş zaman eki *-miş* üzerine öyküleme görevindeki *-dI* eki gelerek yapılır (Bozkurt, 2004:94). Yani *fiil+ mIş+ i- + DI+ kişi eki* biçiminde kurulan bu yapı, şekilce *öğrenilen geçmiş zaman kipi* olarak adlandırılrsa da bu işlevini kaybederek *görülen geçmiş zaman kipi* görevinde kullanılmaya başlanmıştır (Korkmaz, 2009: 737).

C1- 1. ÜNİTE- 1C

Öğrenilen geçmiş zamanın hikâyesi, “Öğrenilen geçmiş zamanın hikâyesi, geçmişte yapılan bir eylemden daha önce yapılan işleri (geçmişten önceki geçmiş) ifade eder. Bu kip,

geçmiş zamanda ortaya çıkan ve biten bir eylemi anlatmak için kullanılır.” (s. 20) ifadeleriyle verilmiştir. Öğrenilen geçmiş zamanın hikâyesi; olumlu, olumsuz, olumlu soru ve olumsuz soru biçimlerinin kişilere göre çekimleri tablo biçiminde verilmiştir (s. 20). Verilen bazı örnek cümleler: “Amerika’ya gitmeden önce İngilizce öğrenmiştim.”, “Bence onun ne demek istediğini anlamamıştı.”

Eklerin şekillerine ve ek-fiil yapısına değinilmediği tespit edilmiştir.

Gereklilik Kipinin Hikâyesi

Geçmişte yapılması veya olması gerekli bir işi anlatır. Fiilin anlattığı gereklilik gerçekleşmiş veya gerçekleşmemiştir. Genellikle *-mAll idi* veya *-mAll-y-dl* ekleriyle yapılır (Korkmaz, 2009: 751).

B1- 4. ÜNİTE- 4A

“Gerekli olduğu halde yapmadığımız ve artık sonuçlarını değiştiremeyeceğimiz işleri anlatmak için kullanılır. Yerine getirilmemiş görevleri ve pişmanlıkları anlatır.” (s. 72) biçiminde tanımlanmıştır. Gereklilik kipinin hikâyesi; olumlu, olumsuz, olumlu soru ve olumsuz soru biçimlerinin kişilere göre çekimleri tablo biçiminde verilmiştir (s. 72). Şu cümlelerle örneklendirilmiştir: “Dünkü partiye sen de gelmeliydin, çok eğlenceliydi.”, “Çok şaşırды. Yüzünü görmeliydin.”

Eklerin şekillerine ve ek-fiil yapısına değinilmediği tespit edilmiştir.

Şart Kipinin Hikâyesi

Tasarlama kiplerinden olan şart kipi, *-sA* eki ile karşılanır ve gerçekleşmesi bir şarta bağlı olan bu oluş veya kılışı geçmişe aktararak anlatan birleşik fiildir. Başka bir ifadeyle geçmişteki dileklerin, gerçekleşmesi kişiye bağlı olmayan isteklerin yaşanan zamanda öykülenmesi yani hikâye edilmesi anlamını taşır (Bozkurt, 2004:97). Konuşanın dileğinin, başka bir eylemin yapılması veya yapılmaması şartına bağlı olduğunu hikâye etme biçimidir (Ediskun, 1999:198). *-sA- y- dl* ekiyle yapılır. Yargı bildirmeyen bu kip cümle içinde yarı bildiren asıl cümlenin zarfı durumundadır (Korkmaz, 2009: 746).

B1- 5. ÜNİTE- 5B

Dilek Kipinin Hikâyesi

Şart kipinin hikâyesi, “Dilek kipinin hikâyesi, geçmişte kalan ve artık gerçekleşmesi mümkün olmayan bir durumdan duyulan pişmanlığı anlatır.” (s. 97) şeklinde tanımlanmıştır. Dilek kipinin hikâyesi; olumlu, olumsuz, olumlu soru ve olumsuz soru biçimlerinin kişilere göre çekimleri tablo biçiminde verilmiştir (s. 97). Bazı cümle örnekleri şöyledir: “Keşke onu hiç tanımasaydım. (Onu tanıdım ve pişmanım.)”, “Keşke yarın okul tatil olsaydı. (Yarın tatil olmasını istiyorum ama tatil değil.)”

“Dilek kipinin hikâyesindeki soru cümleleri, konuşanın yaptığı veya yapmadığı bir şeyin olup olmadığını öğrenmek için karşısındakinin görüşünü almak amacıyla kullanılır.” (s. 97). Örneğin: “Dün çok hastaydım. Hastaneye gitse miydim? (Hastaneye gitmedim. Sence iyi mi, kötü mü yaptım?)”

B1- 6. ÜNİTE- 6B

Şart Kipinin Hikâyesi

“Şart kipi geçmişteki bir işin yapılmasının bir şarta bağlı olduğunu anlatmak için kullanılır.” (s. 116) şeklinde tanımlanmıştır. Dilek kipinin hikâyesi; olumlu, olumsuz, olumlu soru ve olumsuz soru biçimlerinin kişilere göre çekimleri tablo biçiminde verilmiştir (s. 116). Örnek cümlelerin bazıları şunlardır: “Eğer erken kalsaydım, otobüsü kaçıracaktım. (Erken kalkmadım ve otobüsü kaçırdım.)”, “Eğer dikkatli olsaydın, vazoyu kırmazdın. (Dikkatli olmadın ve vazoyu kırdın.)”

Dilek Kipinin Hikâyesi ve *Şart Kipinin Hikâyesi* olarak iki farklı başlık halinde verilen kiplerin her ikisinin de -sA- y- dI ekiyle yapılan *şart kipinin hikâyesi* biçimde olduğu görülmüştür.

Dilek kipinin hikâyesi başlığı altında verilen bütün örneklere bakıldığında cümlelerin başında *keşke* sözcüğünün; *Şart kipinin hikâyesi* başlığı altında verilen bütün örnek cümlelerin başında *eğer* sözcüğünün olduğu görülmüştür.

Şimdiki Zamanın Rivayeti

Konuşan kişinin bir eylemi şimdiki zamanda haberi olmadan veya başkasından duymuş gibi ya da geçmiş zamanda haberi olmadan veya başkasından duymuş gibi anlatmasını ifade eder (Ediskun, 1999:201). Geçmişte süren, anlamca şimdiki zamana da geçebilen bir eylemi anlatan bu kip, halen devam eden bir oluş veya kılışın, başkasından duyma veya sonradan fark edilmesi biçiminde anlatılmasıdır. *fiil+ şimdiki zaman kipi+ i- ek-fiil + rivayet eki+ kişi eki* biçimde kurulur (Banguoğlu, 2015:465; Korkmaz, 2009: 756).

C1- 2. ÜNİTE- 2A

Şimdiki Zamanın Rivayeti, “Bu zaman, fiilin geçmişte düzenli olarak gerçekleştiğini ya da yakın gelecekte gerçekleşeceğini ve bunun başkasından duyulduğunu ya da sonradan fark edildiğini belirtir.” (s. 32) şeklinde tanımlanmıştır. *fiil+ -(I)yormuş+ kişi eki* biçimde yapıldığı ifade edilmiştir. Şimdiki zamanın rivayeti; olumlu, olumsuz, olumlu soru ve olumsuz soru biçimlerinin kişilere göre çekimleri tablo biçiminde verilmiştir (s. 32). Bazı verilen örnek cümleler şunlardır: “Misafir beklemiyormuş, sizi görünce çok şaşırıldı.”, “Onu aradığımda ders çalışıyormuş.”

fiil+ şimdiki zaman kipi+ i- ek-fiil + rivayet eki+ kişi eki (Korkmaz, 2009: 756) şeklinde olan kipin, incelenen kitapta, *şimdiki zaman eki -yor* ve *ek-fiil* olan *i-* ekinin vurgulanmadan doğrudan , *fiil+ -(I)yormuş+ kişi eki* biçiminde verildiği tespit edilmiştir.

Geniş Zamanın Rivayeti

Geçmişte birden çok gerçekleşen bir olayı söylenti yani rivayet biçimini anlatan kiptir (Bozkurt, 2004:99). Geniş bir zamanda gerçekleşen oluş veya kılışın başkasından duyulma biçiminde anlatıldığı kiptir. Geniş zaman çekimine rivayet eki -mİş / mUş eklenerek yapılan bu kip, *fiil+ kip eki+ i- ek-fiil+ rivayet eki+ kişi eki* biçiminde çekimlenir (Korkmaz, 2009:761).

C1- 2. ÜNİTE- 2A

Geniş zamanın rivayeti, “Bu zaman, fiilin her zaman, düzenli olarak gerçekleştiğini ve bunun başkasından duyulduğunu ya da sonradan fark edildiğini belirtir. Şimdiki zamanın rivayetine göre daha uzak bir geçmiş, daha uzun süreli bir alışkanlığı anlatır.” (s. 33) şeklinde tanımlandığı görülmüştür. Bu kipin *fiil + -(I/ A)rmiş + kişi eki* şeklinde yapıldığı belirtilmiştir. Geniş zamanın rivayeti; olumlu, olumsuz, olumlu soru ve olumsuz soru biçimlerinin kişilere göre çekimleri tablo biçiminde verilmiştir (s. 33). Bazı cümle örnekleri şunlardır: “Eskiden beri köpekleri çok severmiş.”, “Sen küçükken çok yaramazlık yapar mıydın?”

Geniş zamanın rivayeti kipi, geniş zaman kipi ile söylenti(rivayet) kipinin birleşimi olarak ifade edilirken (Bozkurt, 2004:99) incelenen kitapta, *-(I/A)rmış* biçiminde yapıldığı *geniş zaman* ekinin ayrıca belirtilmediği görülmüştür.

-miş /-miş / -muş / -müş (Korkmaz, 2009:761) biçiminde kullanımlarının olduğunu bildiğimiz bu kipin, incelenen kitapta *-(I/A)rmış* biçiminde verildiğini görmekteyiz. Kitapta bu konu başlığında verilen örnekler incelendiğinde verilen örneklerin (*severmiş, okurmuş, yapar mıymışsın? kazanamaz mıymışım?*) *-miş/ -miş/ -muş* biçiminde olduğu görülür. Tüm kullanım biçimlerini içine alan örneklerle ve yapılarla değinilmediği görülmektedir.

Gelecek Zamanın Rivayeti

Rivayet, asıl fiil kiplerine *i-* fiilinin *öğrenilen geçmiş zamanının* getirilmesi ile yapılan bu birleşik çekimli yapıda, *i-miş* şeklindeki *öğrenilen geçmiş zaman*, bir zaman ifade etmekten ziyade nakil, anlatma veya sonradan farkına varma ifade eder (Ergin, 1997:323). *Gelecek zamanın rivayeti* ise konuşan kimsenin bir eylemi yapmaya niyetli veya zorunlu oluşunu ifade eder (Ediskun, 1999:202). Gelecekte gerçekleşecek bir kılış ve oluşun başkasından duyulması biçiminde anlatılmasına dayanan bir kiptir. *fiil+ gelecek zaman kipi+ i- ek-fiil+ rivayet+ kişi eki* biçiminde çekimlenir (Korkmaz, 2009: 758).

C1- 2. ÜNİTE- 2B

“Bu zaman, fiilin konuşma anından sonra gerçekleşeceğini ve bunun başkasından duyulduğunu ya da sonradan fark edildiğini belirtir.” (s. 38). *fiil + AcAkmiş + kişi eki* biçiminde yapıldığı ifade edilmiştir. Gelecek zamanın rivayeti; olumlu, olumsuz, olumlu soru ve olumsuz soru biçimlerinin kişilere göre çekimleri tablo biçiminde verilmiştir (s. 38). Bazı cümle örnekleri şunlardır: “Kardeşim aradı, bu akşam yemeğe gelmeyecekmiş.”, “Dile ile Bülent evleneceklermiş, biz de davetliymişiz.”

fiil+ gelecek zaman kipi+ i- ek-fiil+ rivayet+ kişi eki (Korkmaz, 2009: 758) biçiminde kurulan bu yapının incelenen kitapta; *fiil + AcAkmiş + kişi eki* şeklinde verilerek gelecek zaman ekinin ayrı bir ek olarak gösterilmediği tespit edilmiştir. *Gelecek zamanın rivayeti kipi* nin fiilin üzerine gelen *-AcAkmiş* biçiminde verilmesi nedeniyle bu ifadenin kipin tüm kullanımlarını (*-miş/ -muş/ -müş*) içine almadığı görülmektedir.

Öğrenilen Geçmiş Zamanın Rivayeti

Bu kip, tarz ifade eden *-miş* ekine rivayet eki olan *i-miş /-miş* ekinin getirilmesiyle oluşturulur. Çekim kalıbı *fiil+ duyulan geçmiş zaman+ ek-fiil+ rivayet eki+ kişi eki* biçimindedir (Korkmaz, 2009: 754).

C1- 2. ÜNİTE- 2C

“Bu yapı “-miş” ekinin genel anlamından farklı olarak bir eylemin gerçekleştiğinin başkasından duyulduğunu bildirmez. Cümleye ‘inanmama, söyleneni ciddiye almama’ anlamı katar. Soru biçiminde kullanıldığında ise bir eylemin gerçekleşip gerçekleşmediğini başkasına sorma söz konusudur.” *Fiil + mişmiş + kişi eki* biçiminde yapıldığı ifade edilmiştir (s. 42). Örnek cümlelerden bazıları şunlardır: “Beni çok üzdü; güya tüm bunları istemeyerek yapmışmış.”, “O, Türkçe kursuna daha önce gelmiş miymiş?”

Öğrenilen geçmiş zamanın rivayeti kipi, *fiil + mişmiş + kişi eki* şeklinde verilmiş kipin *öğrenilen geçmiş zaman kipi* ile irtibatına vurgulanmayarak ek tek parça biçiminde verilmiştir. Burada *-mişmiş* biçiminde bir ek kullanımının dil bilgisi kitaplarında olmadığı

da belirtmemiz gerekecektir. Öğrenilen geçmiş zamanın rivayeti kipinin, fiilin üzerine gelen -mişmiş biçiminde verilmesi nedeniyle bu ifadenin kipin tüm kullanımlarını (-miş / -muş / -müş) içine almadığı görülmektedir.

Gerekliliğin Rivayeti

Gerçekleşmesi gerekli bir oluş veya kılışın başkasından duyulması veya sonradan fark edilmesine dayandırılarak anlatılmasıdır. -mAll-y-mİş ekiyle yapılmaktadır (Korkmaz, 2009:764). Konuşanın şimdiki zaman veya geçmiş zamandaki bir eylemin yapılması gerektiğinden habersiz oluşunu ifade eder (Ediskun, 1999: 204). Geçmişte yapılması zorunlu olan bir olayın söylenti yani rivayet ile anlatılırken bir anlamda bir olumsuzluğu da ifade eder (Bozkurt, 2004: 100).

C1- 2. ÜNİTE- 2C

Gerekliliğin rivayeti “Bu yapı fiilin gerçekleşmesi gerektiğini ve bunun başkasından duyulduğunu ya da sonradan fark edildiğini belirtir.” (s. 43) şeklinde tanımlanmıştır. Gerekliliğin rivayeti *fiil+ -mAllymiş + kişi eki* biçiminde verilmiştir. Cümle örneklerinin bazıları şunlardır: “Yarın mutlaka derse girmeliymişsin. Öğretmen öyle söyledi.”, “Ameliyattan bir gece önce hiçbir şey yememeli miymişim?”

Gerekliliğin rivayeti kipi, *fiil+ -mAllymiş + kişi eki* şeklinde gösterilmiş, gereklilik kipi vurgulanmayarak ek tek parça biçiminde verilmiş. Burada -mAllymiş biçiminde bir ek kullanımının olmadığını da belirtmemiz gerekecektir. *Gerekliliğin rivayeti* kipinde, fiilin üzerine gelen -mAllymiş biçiminin kipin tüm kullanımlarını (-miş / -muş / -müş) içine almadığı görülmektedir.

Şart Kipinin Rivayeti

Şarta bağlı gerçekleşen bir oluş veya kılışın bir duyuma bağlı olarak anlatılmasıdır. i-ek-fiilin düşerek yerini -y- ünsüzü almıştır (Korkmaz, 2009: 762). Geçmişte bir kişinin başka bir olayın gerçekleşmesine bağlı dileğinin başkasından duyulmasını ifade eder (Bozkurt, 2004: 101). Başka bir ifadeyle konuşan kişinin, yapılması veya yapılmaması elinde olmayan isteklerini başkasından duymasını ifade eden kiptir (Ediskun, 1999: 204).

C1- 2. ÜNİTE- 2C

Dilek-Şart Kipinin Rivayeti

Şart kipinin rivayetinin kullanımı *fiil + -sAymış +kişi eki* biçiminde verilmiş, kip “Bu ek, fiilin gerçekleşmesi dileğini, arzusunu ve bunun başkasından duyulduğunu ya da sonradan fark edildiğini belirtir.” (s. 43) şeklinde tanımlanmıştır. Bazı cümle örnekleri şunlardır: “İlaçlarımı kullanmaya devam etseymiş, daha çabuk iyileşecektim.”, “Emniyet kemerim takılı olmasaymış, kim bilir başıma neler gelecektim.”

İncelenen kitapta, kipin yapımında (*fiil + -sAymış +kişi*), ekin tek parça halinde verildiği *şart kipi ve ek-fiilin* vurgulamadığı tespit edilmiştir. Ayrıca -y- sesinin işlevinin belirtilmemiş olmasıyla birlikte -sAymış biçiminin kipin diğer kullanımlarını (-miş / -muş / -müş) kapsamadığı görülmektedir.

Fiilde Olumsuzluk

Buradan itibaren *birleşik zamanlar ve çift olumsuzluk* başlıkları altında verilen konular değerlendirilecektir.

C1- 3. ÜNİTE- 3A

Birleşik Zamanlar

“zaman+ ol-“ biçiminde tanımlanan birleşik zamanların kuruluş biçimleri şöyle verilmiştir (s. 54): *fiil+ -(i)yor olur + kişi eki; fiil+ -miş olur + kişi eki; fiil+ -(i)yor olacak+ kişi eki; fiil+ -(i/a)r/maz oldu/olmuş+ kişi eki; fiil+ -(y)acak oldu/olmuş+ kişi eki; fiil+ -miş oldu+ kişi eki; fiil+ -miş oluyor+ kişi eki; fiil+ -miş ol + emir / istek kipi+ kişi eki; fiil+ -(i)yor / -miş / -(y)acak olmalı+ kişi eki; fiil+ -(i)yor / -miş / -(y)acak olsa(ydı)+ kişi eki.*

Birleşik zamanlar başlığı altında *zaman + ol-* biçiminde verilen yapıyı Korkmaz, *sıfat-fiil ve ol-* yardımcı fiili ile yapılmış birleşik fiil olarak adlandırır. *Sıfat-fiil + yardımcı fiil* biçiminde yapılan bu birleşik fiiller, fiil kök veya gövdelerden farklı zaman kalıplarıyla kurulmuş sıfat-fiillerle *ol-* yardımcı fiilinin bileşmesiyle yapılan ve *karmaşık fiiller* olarak da adlandırılan bu fiillerde anlamın birleşik fiilde olduğu ifade eder (Korkmaz, 2009: 801). Ediskun, *bitirme fiilleri* başlığı altında verdiği bu yapının farklı zamanlarla çekimlerini; *yazmış ol-, görmemiş olacağım-, varmış olmalı, görmemiş ola, görmüş olma-, görmemiş ol-, görmemiş olma-* örnekleriyle vermiştir (Ediskun, 1999: 240). İncelenen kitapta ise bu yapıların *birleşik zamanlar* başlığı altına verildiği görülmektedir.

Çevrik Olumsuzluk

Değil ile fiil çekimlerinde yapılan bu olumsuzluk yapılarını Banguoğlu, *Çevrik Olumsuzluk* olarak adlandırır. Cevher fiil eklerine gerçekleştirme zarfı olan *değil* gelerek olumsuz çekimi yapılır. Bu olumsuzluk kesin bir olumsuzluğu ifade eder. Ayrıca olumsuz fiil çekimlerine bu cevher fiil çekimi getirilerek iki olumsuz yapıdan kesinlik ifade eden olumlu bir çekim anlamı çıkarılır (Banguoğlu, 2015:453). *Değil* ile yapılan olumsuz çekimler; incelenen kitapta, *Çift olumsuzluk ve Değil ile Fiil Olumsuzluğu* başlıkları biçiminde verilmiştir.

C1- 4. ÜNİTE- 4A

Çift Olumsuzluk

“*fiil+ mA +zaman eki değil + kişi eki*” şeklinde verilmiştir. Bir cümlede iki olumsuz ifade kullanıldığında cümle olumlu anlam kazanmaktadır.” biçiminde tanımlanmıştır (s. 78) Örnek olarak verilen cümlelerin bazıları şunlardır: “Bu ülke daha önce böyle kötü günler görmemiş değil. (Daha önce böyle kötü günler gördü.)”, “Akşam yemeğini yapamayacak değilim ama izin ver biraz dinleneyim. (Akşam yemeğini yapacağım.)”

Değil ile Fiil Olumsuzluğu

“*Fiil+ -(I)yor / -miş / -(y)AcAk değil+ kişi eki*” yapısıyla verilmiş, “zaman ekleriyle çekimlenmiş cümlelerde ‘değil’ olumsuzluğu vurgulamak için kullanılır (s. 79) şeklinde tanımlanmıştır. Şu örnekler verilmiştir: “Gecenin bir yarısına kadar seninle vakit geçirecek değilim. (Seninle vakit geçirmeyeceğim.)”, “Bu yaşıma geldim böyle güzel bir düğün görmüş değilim. (Hayatımda böyle güzel bir düğün görmedim.)”

İncelenen kitapta *Çift Olumsuzluk ve Değil ile Fiil Olumsuzluğu* yapılarını, Banguoğlu *Çevrik Olumsuzluk* başlığı altında vermektedir. Cevher fiili eklerinin *değil* zarfı üzerine gelerek olumsuz çekime girdiklerini ve aynı yolla fiil gövdelerine gelerek o gövdelerin kiplerindeki olumsuz çekimlerine denk bir anlam kazandıklarını ifade eder (Banguoğlu, 2015: 452). İncelenen kitapta her iki başlık altında verilen olumsuzluk yapılarının fiillerle kurulduğu ayrıca *Değil ile Fiil Olumsuzluğu* başlığı altında ek-fiil yapısına hiç değinilmediği tespit edilmiştir.

SONUÇ

Şimdiki zaman çekiminin kullanımları için alanyazına bakıldığında sınırlı ve sürmekte olan veya devam eden oluş ve kılış durumlarını ifade eden bir zaman olarak tanımlanırken (Korkmaz 2014: 548; Karaağaç, 2012: 363), incelenen kitapta bu zamanın, tamamlanmamış işleri anlatmak için kullanıldığı ifadesine yer verildiği görülmüştür. “tamamlanmamış iş” ifadesi, bir oluş ve kılışı ifade etmediği gibi sürmekte olan bir işten ziyade yarım kalmış bir eylemi anlatmaktadır. Bu durumun şimdiki zaman tanımını tam olarak karşılamadığı görülmektedir.

İncelenen kitapta *Görülen geçmiş zaman kipi, Belirli geçmiş zaman başlığı altında verilmiştir. Görülen geçmiş zaman kipinin, kesin olarak gerçekleşmiş bir zamanı ifade ettiği gibi konuşucunun bilgisinin olduğu bir eylemi anlatmakta olduğu* (Karaağaç, 2012: 364) ve söyleyenin görmesine veya kesin kanaatine dayandığı (Banguoğlu, 2015: 458) göz önüne alındığında bu kipin, konuşucunun *bilgisinin olması ve görmesine* dayandığı ifade edilebilir. Avrupa Ortak Bildiri Metnin’de temel düzeyde okuduğunu anlama “Somut türde aşına olduğu meselelerle ilgili, yüksek kullanım sıklığına sahip günlük veya işle ilgili dilden oluşan kısa ve basit metinleri anlayabilir. Bir kısmı ortak uluslararası kelime ögeleri olan yüksek kullanım sıklığına sahip kelimeleri içeren kısa ve basit metinleri anlayabilir.” ifadesiyle tanımlanmaktadır (MEB Çeviri Komisyonu, 2021: 58). A2 düzeyinde verilen bu kip için dolaysız bir adlandırma diyebileceğimiz alayazında kullanılan *bilinen veya görülen* (Karaağaç, 2012: 364; Korkmaz 2014: 527) başlıklarının kullanılması öğrenmeyi kolaylaştırması açısından gerekli olduğu sonucuna ulaşılabilir. Görülen geçmiş zaman kipinin aynı konu başlığının başka bir bölümde yeniden işlendiği tespit edilmiştir. Farklı başlıklar altında verilen bu kiplerin iki farklı yapı olduğunun düşünülmemesi için tek başlık altında verilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır. Ayrıca *Belirsiz geçmiş zaman* başlığıyla verilen kipin birleşik zamanlı fiillerde *öğrenilen geçmiş zamanın hikâyesi* başlığıyla verildiğini görmekteyiz. Birbiriyle ilintili bu kiplerin farklı adlandırmalarla verilmesinin de öğrenmeyi güçleştireceği sonucuna varılabilir.

Duyulan geçmiş zaman kipinin Belirsiz geçmiş zaman başlığıyla verildiği tespit edilmiştir. Duyulan geçmiş zamanın, fiilin geçmişte gerçekleştiği fakat konuşanın bunu görmediği veya bilmediğini, başkasından duyduğunu, farkında olmadan yaptığını veya sonradan fark ettiğini ya da gördüğünü ifade eden bir şekil olduğunu görüyoruz (Korkmaz 2014:540). Geçmişte kesin olarak tamamlanmış bir zamanı ifade eden *duyulan geçmiş zamanda* eylemin sonradan öğrenilmesi veya bilinmesi söz konusudur (Karaağaç, 2012). Avrupa Ortak Bildiri Metnin’de temel düzey “Somut türde aşına olduğu meselelerle ilgili, yüksek kullanım sıklığına sahip günlük veya işle ilgili dilden oluşan kısa ve basit metinleri anlayabilir. Bir kısmı ortak uluslararası kelime ögeleri olan yüksek kullanım sıklığına sahip kelimeleri içeren kısa ve basit metinleri anlayabilir.” (MEB Çeviri Komisyonu, 2021: 58) ifadesi de dikkate alındığında adlandırmanın daha yalın bir şekilde alanyazında yer alan, *öğrenilen geçmiş zaman* veya *duyulan geçmiş zaman* olarak verilmesinin A2 düzeyine için daha uygun bir adlandırma olacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Yabacılara Türkçe öğretiminin *Bir seferde tek yapıyı sunma* (Barın, 2004) ilkesi dikkate alındığında, *geniş zaman* yapısı içerisinde *gelecek zaman* kipinin verilmesinin bu ilke ile örtüşmediği görülmektedir. Ayrıca *gelecek zaman* anlamı taşıyan örneklere de yer verilmediği tespit edilmiştir. Aynı anda birden fazla yapının kazandırılmaya çalışılması; verilmek istenenin tam olarak anlaşılmasına, öğrenilenlerin bir süre sonra unutulmasına veya diğer yapılarla karıştırılmasına sebep olabilmektedir (Barın, 2004). Bu nedenle iki farklı kipin aynı başlık altında verilmemesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

İstek kipi, bir yaptırım gücüne sahip olmayışı yönüyle *emir kipinden* ayrıldığı (Boz, 2018:166) bu nedenle bu iki kipin farklı yapılar ifade edilebilir. Müstakil bir kip olan *istek kipinin* incelenen sadece kitapta *emir kipi* olarak da kullanılan 1. Tekil kişi eki olan *-(y)-AyIm* ve çokluk 1. Kişi eki olan *-(y)-AIm* şekillerinin çekimlerinin verildiği diğer kişi çekimlerinin verilmediği dolayısıyla burada eksik bilgi verildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Gereklilik kipi için yeterli sayıda örneğe yer verildiği fakat *gereklilik kipi -mAll* ekinin hiç vurgulanamamış olduğu dolayısıyla eklerin yapılarına yeterince yer verilmediği sonucuna ulaşılmıştır.

İncelediğimiz kitapta, *şart kipi* ve *dilek kipinin* ayrı başlıklar olarak verildiği bu başlıklar altında verilen örneklerin her ikisinin de *şart kipi* eki olan *-sA* ile yapıldığını yani *dilek kipi* ve *şart kipi* başlıkları altında verilen tanım ve örneklerin yapı olarak hiçbir farkının olmadığını sadece anlam olarak ayrıldığı tespit edilmiştir. Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlerin, temel düzeyde, yüksek kullanım sıklığına sahip kelimeleri içeren kısa ve basit metinleri anlayabildiği (MEB Çeviri Komisyonu, 2021: 58) de dikkate alınarak bu iki kipin tek başlık altında birleştirilerek alanyazında genel olarak bu kip için kullanılan *Şart kipi* başlığı altında verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Şimdi zamanın hikâyesi birleşik zamanı çekimi eklerinin verilmediği, verilen örneklerde *-Iyor-i-di / -mAktA- i-di* kullanımlarına hiç değinilmediği tespit edilmiştir. Yapıda yer alan ek-fiilin hiç belirtilmediği ayrıca kipin kişilere ait çekimlerinin verilmediği görülmüştür. Bu nedenle bu kipin yapısının eksik verildiği söylenebilir. Bununla beraber incelenen kitapta *Şimdiki zamanın hikâyesi* birleşik zaman kipinin hem B1 hem C1 kitabında aynı başlıkla iki kez verildiği, verilen örnekler ve kişi çekimleri aynı olmasına rağmen iki farklı kip çekimi gibi verildiği tespit edilmiştir. İki ayrı kip olarak değerlendirilmemesi açısından *Şimdi zamanın hikâyesi* kipi tek başlık altında birleştirmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Görülen geçmiş zamanın hikâyesi kipine hiç yer verilmediği dolayısıyla dil bilgisi konu başlıklarının eksik olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Geniş zamanın hikâyesi, *Gelecek zamanın hikâyesi*, *Öğrenilen geçmiş zamanın hikâyesi* *Gerekliliğin hikâyesi* kiplerinin tablo halinde verildiği fakat yalnız bir eylem ile çekimin örneklendirildiği görülmüştür. Eklerin şekillerine ve ek-fiil yapılarına değinilmediği bu nedenle bu kiplerin eksik verildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Dilek Kipinin Hikâyesi ve *Şart Kipinin Hikâyesi* olarak iki farklı başlık halinde verilen kiplerin her ikisinin de *-sA- y- dI* ekiyle yapılan *şart kipinin hikâyesi* olduğu görülmüştür. Bu kiplerin ayrı yapılar olduğu algısının önüne geçmek ve karışıklığı önlemek için *Şart kipi* eki ve *şart kipi* çekimleriyle verilen bu kiplerin birleştirilerek *Dilek-şart kipinin hikâyesi* veya *Şart kipinin hikâyesi* (Banguoğlu, 2015: 444; Ediskun, 1999:199; Ergin, 1997:323; Korkmaz, 2009: 746) olarak tek başlık halinde sunulmasının gerektiği sonucuna varılmıştır.

Dilek kipinin hikâyesi başlığı altında verilen bütün örneklere bakıldığında cümlelerin başında *keşke* sözcüğünün; *Şart kipinin hikâyesi* başlığı altında verilen bütün örnek cümlelerin başında *eğer* sözcüğünün kullanıldığı görülür. *Şart kipinin hikâyesi / koşulun öyküsü* ile kurulan cümlelerde, anlamı güçlendirmek için “Ne olurdu” anlamında, özlem, dilek veya pişmanlık anlatan “keşke” sözcüğü kullanılır (Bozkurt, 2004: 97). Bu durum sadece anlamı güçlendirmek için kullanılmasına rağmen incelenen kitapta her örneğin başında *keşke* veya *eğer* sözcüğünün verilmesi bu sözcüklerin yapıyı tamamlayan unsurlar olduğunu düşündürcektir. Dil bilgisi kurallarının, söz ve yazıdan ayrı hazır sonuçlar biçiminde

verilmesi ezberce yol açacağından bunun yerine öğretimin öğrencinin bilmediği yapılarla dayandırılması gerekmektedir (Demirel, 1999: 77). Bu nedenle verilen örnekler, *keşke* ve *eğer* sözcüklerinin kullanılmadığı cümle örneklerinin de eklenmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Şimdiki Zamanın Rivayetinin, incelenen kitapta, *şimdiki zaman* eki *-yor* ve *ek-fiil* olan *i-* ekinin vurgulanmadan doğrudan, *fiil+ -(I)yormuş+ kişi eki* biçiminde verildiği; *Geniş zamanın rivayeti* kipinin, *-(I/A)rmiş* biçiminde yapıldığı *geniş zaman* ekinin ayrıca belirtilmediği; *-muş / -miş / -muş / -müş* (Korkmaz, 2009:761) biçiminde kullanımlarının olduğunu bildiğimiz bu kipin, incelenen kitapta *-(I/A)rmiş* biçiminde verildiği; kitapta bu konu başlığında verilen örnekler incelendiğinde verilen örneklerin (*severmiş, okurmuş, yapar mıymışsın? kazanamaz mıymışım?*) *-mış/ -miş/ -muş* biçiminde olduğu; tüm kullanım biçimlerini içine alan örnekler ve yapılar değinilmediği; *Gelecek zamanın rivayeti kipi*, incelenen kitapta; *fiil + AcAkmış + kişi eki* şeklinde verilerek *gelecek zaman* ekinin ayrı bir ek olarak gösterilmediği; *gelecek zamanın rivayeti* kipinin fiilin üzerine gelen *-AcAkmış* biçiminde verilmesi nedeniyle bu ifadenin kipin tüm kullanımlarını (*-muş/ -muş/ -müş*) içine almadığı; *Öğrenilen geçmiş zamanın rivayeti kipi*, *fiil + mişmiş + kişi eki* şeklinde verilmiş kipin *öğrenilen geçmiş zaman* kipi ile irtibatına vurgulanmayarak ek tek parça biçiminde verildiği; *Öğrenilen geçmiş zamanın rivayeti* kipinin, fiilin üzerine gelen *-mişmiş* biçiminde verilmesi nedeniyle bu ifadenin kipin tüm kullanımlarını (*-miş / -muş/ -müş*) içine almadığı; *gerekliliğin rivayeti kipi*, *fiil+ -mAllymiş + kişi eki* şeklinde gösterildiği ve *gereklik kipi* eki vurgulanmayarak ekin tek parça biçiminde verildiği; *gerekliliğin rivayeti* kipinde, fiilin üzerine gelen *-mAllymiş* biçiminin kipin tüm kullanımlarını (*-muş / -muş/ -müş*) içine almadığı; kipin yapımında (*fiil + -sAymış +kişi*), *ekin tek parça halinde verildiği şart kipi ve ek-fiilin* vurgulanmadığı; *Ayrıca -y-* sesinin işlevinin belirtilmemiş olmasıyla birlikte *-sAymış* biçiminin kipin diğer kullanımlarını (*-muş / -muş / -müş*) kapsamadığı görülmüştür. Bu nedenle yapıların tüm örneklerinin verilmediği eklerin çekim içinde yerlerinin belirtilmesinde eksikler olduğu sonucuna varılmıştır.

Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni'nde dil bilgisel yetenek şöyle tanımlanmaktadır: "Dil bilgisel yetenek belli kalıpları ezberleyerek tekrarlamak değil, kurallara uygun olarak doğru üretilmiş söz öbekleri ve cümlelerle anlama ve anlatma becerisidir." (MEB Çeviri Komisyonu, 2009: 107). Tanıma bakıldığında dil bilgisel yetenek açısından öğrenenden beklenen, kalıpları ezberlemekten çok kurallara uygun üretilmiş söz öbekleri ve cümlelerle anlama anlatma becerisini kazanmasıdır. Yukarıda verilen yapılarda eklerin bir kalıp halinde verilmesinin dil öğrencisinin yapıları ezberlemesine sebep olabileceği göz önüne alınarak yapılara ait unsurların ayrı ayrı verilmesi gerektiği, kiplere ait tüm çekim biçimlerinin de örneklendirilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni dil bilgisel doğruluk ölçeğinde, A2 düzeyinden beklenen yeterlilik: "Bazı basit yapıları doğru kullanır, ancak hâlâ sistematik olarak temel hatalar yapar. Örneğin, zamanları karıştırır, yine de çoğunlukla söylemek istediği şey açıktır." şeklinde; B1 düzeyinden beklenen yeterlik "Tanıdık bağlamlarda makul bir doğrulukla iletişim kurar; genellikle iyi bir kontrol gözlenir, yine de anadilin etkisi fark edilir ölçüdedir. İletişimde yanlışlar vardır, ancak anlatmak istediği şey açıktır." şeklindedir (MEB Çeviri Komisyonu, 2009: 108). Bu bağlamda bakıldığında Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen, zamanları karıştırabilecek düzeyde olan bireye, kiplere ait yapıların ayrıntılı olarak verilmesi ve kiplerin tüm çekimlerini içeren örneklerin verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılabilir. B1 düzeyinden beklenen yeterlilikte "tanıdık bağlamlarda makul bir doğrulukta iletişim kurar" ifadesine bakıldığında birleşik zamanlarda çekimlenen fiillere ait yapılar verilirken daha önce öğrenilmiş olan basit zamanlı fiil biçimlerinin de çekim içindeki

yerlerinin vurgulanması yapılar arasındaki bütünlüğün anlaşılması açısından gerekli olduğu sonucuna varılabilir.

Birleşik zamanın; hikâye birleşik zaman, rivayet birleşik zaman ve şart birleşik zaman olarak üç başlıkta incelendiği (Ediskun, 1999:194) dikkate alındığında kitapta verilen *birleşik zamanlar* başlığının aslında bir *birleşik fiil* olduğu sıfat-fiil ve ol- yardımcı fiiliyle kurulduğu görülmektedir. Bu açıdan *birleşik zamanlar* yerine *birleşik fiiller, karmaşık fiiller, bitirme fiilleri* gibi farklı bir başlığın kullanılmasının konuların karıştırılmaması açısından gerekli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

İncelenen kitapta *Çift Olumsuzluk ve Değil ile Fiil Olumsuzluğu* yapılarını, Banguoğlu *Çevrik Olumsuzluk* başlığı altında vermekte ve cevher fiili eklerinin *değil* zarfi üzerine gelerek olumsuz çekime girdiklerini ve aynı yolla fiil gövdelerine gelerek o gövdelerin kiplerindeki olumsuz çekimlerine denk bir anlam kazandıklarını ifade eder (Banguoğlu, 2015: 452). Ek-fiil ile kurulan bir olumsuzluk olmasına rağmen incelenen kitapta *ek-fiil* yapısına hiç değinilmiştir. *değil* ile yapılan olumsuzluk ve *ek-fiil* yapısı arasındaki ilişkinin anlaşılması açısından *değil* ve *ek-fiil* yapılarının arasındaki ilişkinin vurgulanması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesi açısından;

▪ Demirel'e göre ilk önce öğrencilere okutulan metinlerdeki gramer kalıpları öğretilmelidir ve dilin kurallarını öğretmek esastır (Demirel, 2007: 30). Bu bakımdan kitapta dil bilgisi yapılarının verilmesi bu görüşle örtüşmektedir.

▪ Bilgilerin birbirini tamamlayıcı ve önceden planlanmış şekilde ve belirli bir sıra ile verilmesi gerekirken (Barın, 2004) incelenen kitaplarda verilen kip ve zaman konularının alanyazında belirlenen (Barın, 2004: Arslan, 2011) sıralamaya uygun olarak verilmediği bu görülmüş, bu durumun öğrenmeyi güçleştireceği sonucuna varılabilir.

▪ İncelenen kitaplarda kip ve zaman çekimlerinin tablo biçiminde verildiği ancak bazı çekimlerde bu tür şemalara yer verilmediği görülmüştür. Yabancılara Türkçe öğretiminde, dikkat çekici bilgilerin daha çabuk ve kolay öğrenildiği, bilgilerin görsel, işitsel, hareketli ve duygusal çağrışımlarla verildiğinde öğrenmenin kolaylaştığı (Kıvrar, 2000) göz önüne alındığında incelenen ders kitaplarında fiil çekimlerinin tablolaştırılarak verilmesinin etkin bir öğrenme açısından gerekli olduğu sonucuna varılmıştır.

▪ Fiil çekimleri verilirken önce zaman ifade eden ve daha kolay anlaşılabilen bildirme kiplerinin verilmesi ve daha sonra tasarlama kiplerin ve birleşik yapıların verilmesi *basitten karmaşığa doğru öğrenme ilkesine* uygun olduğu görülür.

▪ Ana dilde yapılan açıklamaların öz olmasına dikkat edilmesi ve gerektiğinde anadilin kullanılması (Demirel: 2007:30) esasına göre kitapta kip ve zamanlar tanımlanırken bazı açıklamaların İngilizce verilmiş olmasının öğrenmeyi kolaylaştırması açısından yerinde olduğu sonucuna varılmıştır.

▪ Kitapta yer alan bütün fiil çekimlerinin farklı konu başlıkları altında verilmiştir. Bu durumun Yabancılara Türkçe öğretiminde *bir seferde bir yapıyı verme* ilkesiyle örtüştüğü sonucuna ulaşılabılır.

Bunlarla birlikte sonuçlardan yola çıkılarak şu önerilere de yer verilebilir:

• Yabancılara Türkçe öğretimi için hazırlanan kitaplar için kullanılan dil bilgisi kaynakları yeniden gözden geçirilebilir ve güncel bilgiler içeren, farklı dil bilgisi kitaplarına da başvurulabilir.

• Tartışmalı dil bilgisi yapılarına değinilmeden anlaşılması kolay yapılar verilebilir.

• Dil bilgisi yapılarında ekler doğru ve anlaşılır bir biçimde, ekin tüm kullanımlarını kapsayacak şekilde verilebileceği gibi ekin tüm kullanım biçimlerini gösteren uygun örnekler de verilebilir.

• Dil bilgisi konularına ait başlıklar, alanyazında yer alan dil bilgisi kaynaklarından elde edilen verilere dayandırılarak verilebilir.

• Fiil çekiminde, birleşik yapıdaki tüm ekler ayrı ayrı gösterilerek yapılar arasında bağlantı kurmaya imkân veren bir anlatım biçimi tercih edilebilir.

KAYNAKÇA

- Arslan, M. (2011). *Yabancılara Türkçe Öğretimi Kılavuzu*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Avcı, Y. & Küçük, S. (2017). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde dil bilgisi öğretimi. *Turkish Studies*. Volume 12/35, s. 49-67.
- Banguoğlu, T. (2015). *Türkçenin Grameri*, Ankara: TDK Yayınları.
- Barın, E. (2004). Yabancılara Türkçe Öğretiminde İlkeler. *Hacettepe Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Güz 1*, 19-30.
- Bayraktar, N. (2003). Yabancılara Türkçe Öğretiminin Tarihsel Gelişimi, *Dil Dergisi*, 119 (14): 58-71.
- Boz, E. (Ed.) (2018). *Türkiye Türkçesi II Biçimbilgisi*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Bozkurt, F. (2004). *Türkiye Türkçesi Türkçe Öğretiminde Yeni Bir Yöntem*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Bozkurt, F. (2017). *Türkiye Türkçesi Dilbilgisi-Anlatım*. Konya: Eğitim Yayınevi.
- Demir, Ş. (2014). Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi: Yöntemler, Uygulamalar, Öğrenme ve Öğretmede Karşılaşılan Bazı Sorunlar. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, 3 (7), 144-158. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/egitimvetoplum/issue/5126/69821>.
- Demirel, M. & Kerimoğlu, C. (2015). Türkçe dil bilgisi öğretiminde kip. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 4 (3), 1268-1289. DOI: 10.7884/teke.532
- Demirel, Ö. (1999). *İlköğretim Okullarında Türkçe Öğretimi*, İstanbul: M.E.B. Yayınları.
- Demirel, Ö. (2007). *Yabancı Dil Öğretimi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Doğru, M. (2021). “Yabancılara Türkçe Öğretiminde Fiil Çatıları”. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 4 (2021 Yunus Emre ve Türkçe Yılı Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Özel Sayısı), 113-122.
DOI: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.12458>
- Ediskun, H. (1999). *Türk Dilbilgisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Ercilasun, A. (2003). *Türk Dili ve Kompozisyon Bilgileri*. Ankara: Yargı Yayınevi.
- Ergin, M. (1997). *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul: Bayrak Basım.

- Göçen, G. (2020). Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde yöntem. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (18), 23-48. DOI: 10.29000/rumelide.705499.
- Gündüz, O. & Mert, O. (2017). Türk Dili I El Kitabı. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Güzel, A. & Barın, E. (2013). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
http://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2022_01/04144518_CEFR_TR.pdf
<https://doi.org/10.47948/efad.890864>.
- Hengirmen, M. (1998). *Türkçe Temel Dilbilgisi*, Ankara: Engin Yayınevi.
- Karaağaç, G. (2012). *Türkçenin Dil Bilgisi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Karasar, N. (2014). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri: Kavramlar, Teknikler Ve İlkeler* (27. Baskı). Ankara: Nobel Yayınevi. 109-111.
- Kayasandık, E. (2018). *Yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarındaki dil bilgisi öğretim yöntemlerinin incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Kıvrar, S. (2000). Hızlandırılmış Öğrenme Metodu ile Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretilmesi. *Uluslararası Dünyada Türkçe Öğretimi Sempozyumu*. Ankara: Ankara Üniversitesi, TÖMER.
- Korkmaz, C. B. (2014). *Yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde birleşik zamanlı fiillerin öğretimi ve öğretimine yönelik etkinlik oluşturma*. Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Korkmaz, Z. (2009). *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, Ankara: TDK Yayınları.
- Korkmaz, Z. (2014). *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, Ankara: TDK Yayınları.
- MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Çeviri Komisyonu. (2009). *Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni Öğrenme-Öğretme-Değerlendirme*. Ankara: Talim Terbiye Kurulu Bakanlığı Yayınları.
- MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Çeviri Komisyonu. (2021). *Diller için Avrupa Ortak Başvuru Metni: Öğrenme, Öğretme ve Değerlendirme*. Ankara: Talim Terbiye Kurulu Bakanlığı Yayınları.
- Odabaşı, F., (2006). Dil-Kültür Bağlamında Müzik Dili Ve Bunun Sosyal Bütünleşmedeki Yeri. *Journal of Istanbul University Faculty of Theology*. 14, 237-258.
- Ökten, C. E. & Pirim, E. (2018). Yabancı Dil Türkçe öğreten ders kitaplarının dil bilgisel açıdan desteklenmesi. A. Şimşek, Ş. Oruç içinde. *Ders Kitapları Sempozyumu* (s. 221-235), İstanbul.
- Özgeriş, M. M. (2017). Atatürk Üniversitesi'ne Öğrenim Görmek İçin Gelen Yabancı Öğrencilerin Türkçe Öğrenirken Karşılaştığı Sorunlar. *HUMANITAS - Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 5 (9) , 71-85. DOI: 10.20304/humanitas.318507
- Özkan, U. B. (2021). *Eğitim Bilimleri Araştırmaları İçin Doküman İnceleme Yöntemi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Sebzecioğlu, T. (2019). Yabancı Dil Olarak Türkçe Dilbilgisi Öğretimi Üzerine Dilbilim Temelli Uygulamalar. *Kesit Akademi*, 2(3), 97-112.

- Sönmez, V. & Alacapınar, F. G. (2013). *Örneklendirilmiş Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Şimşek, R. (2016). *Yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarının temel dil becerileri bağlamında karşılaştırmalı olarak incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Nevşehir.
- Yaylı, D. & Bayyurt, Y. (2014). *Yabancılara Türkçe Öğretimi Politika, Yöntem ve Beceriler*. Ankara: Anı Yayıncılık.